

Фреймова семантика субстантивних композитів

*Роботу виконано на кафедрі німецької філології
ВДУ ім. Лесі Українки*

Охарактеризовано концептуальні основи семантики субстантивних композитів німецької мови, проаналізовано їхні фрейми та моделювання семантики на основі базових фреймових структур.

Ключові слова: складне слово (композит), субстантивний композит, фрейм, фреймова структура.

Rys L. F. Frame Semantics of Noun Compounds. The article deals with the conceptual bases of semantics of noun compounds in German, their semantics is analyzed and modelled on the basis of basic frame structures.

Key words: compound word, noun compound, frame, frame structure.

Установлення в мовознавстві когнітивно-дискурсивної парадигми обумовлює потребу аналізу мовних явищ у двох системах координат, на перетині когніції та комунікації [8, 325]. Номінативні структури слугують об'єктивації процесів пізнання світу, його концептуалізації та категоризації, передачі їхніх результатів у процесі комунікації. Особливу увагу привертає в цьому плані похідна лексика, оскільки словотворчі процеси є основним способом вербалізації концептів, “оперативних змістових одиниць пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку” [6, 90]. Розчленована форма похідного слова дає змогу робити припущення про етапи концептуалізації поняття та особливості процесів категоризації світу в національних мовних картинах світу. “Засоби вираження структур представлення знань у мові/слові слугують своєрідним вікном, через яке можна дивитись на те, як відображається світ у свідомості людини” [1, 28]. Із метою виявлення інформаційних структур мислення, об'єктивованих у похідних словах, дослідники здійснюють концептуальний, або фреймовий, аналіз цієї лексики [4; 11; 12; 13; 14].

Детермінативні субстантивні композити займають особливе місце у словотворчій системі німецької мови і серед структур представлення знань та вербалізації когнітивних сутностей. На відміну від афіксальних дериватів, які фіксують більш загальне категоріальне поняття, за допомогою лексичного значення основного слова-композит поняття сприймається з більшою кількістю специфічних ознак [17, 22]. Цей вид композиції пропонує нам зразки впорядкованості наших знань про світ, субкатегоризації виокремлених раніше явищ.

Крім субкласифікуючої функції, О. С. Кубрякова визнає за композитами функцію перетворення пропозиціонального змісту в словесний [7, 158]. Вербалізуючи певну пропозиціональну структуру, чи навіть певний епізод тексту, композити містять велику кількість імплікованої інформації. Тому семантична інтерпретація цих номінативних одиниць вимагає звернення до концептуальних структур, які вони репрезентують у мовній картині світу. Адже “значення слів співвідносяться з певними когнітивними контекстами – когнітивними структурами, чи блоками знання, які стоять за цими значеннями і забезпечують їхнє розуміння” [2, 60]. **Мета** нашого дослідження полягає у встановленні способів матеріалізації концептів складними словами та співвідношення способу представлення семантики в складних словах із їхніми когнітивними характеристиками. Наш лінгвокогнітивний аналіз субстантивних композитів спрямований на пояснення концептуальних основ їхньої семантики, які зумовлюють номінативний потенціал, формальну структуру і функціонування цих мовних одиниць.

Структура знань, яка стоїть за словом, зазвичай моделюється у вигляді фрейму – структурованої моделі представлення знань про комплексні об'єкти, стереотипні ситуації та процеси. Ч. Філмор розглядає фрейми як засоби організації досвіду та інструменти пізнання, а також інструменти опису та пояснення лексичного та граматичного значення [16, 65]. Фрейм представляється унікальною структурою репрезентації досвідного когнітивного знання людини, яка з'єднує поле когнітивного тезаурусу з мовним, зникаючися смисловими вузлами схеми з відповідними компонентами семантичної структури мовної одиниці (семами), яка актуалізує відповідний їй фрейм у свідомості носія мови [10].

Складні слова здатні фіксувати такі структури знання, які містять у собі інформацію різного характеру, здатні викликати різноманітні асоціації, відсилати до різних сфер людського досвіду та викликати в пам'яті різні типові ситуації, тобто активувати різні фреймові структури. Різноманітність можливих відношень між конститuentами композита дає нам можливість допускати, що структури знань, репрезентовані у стислій формі композитами, можуть бути теж різноманітними, і не лише представляти різні типи фреймів, а й комбінувати і поєднувати їх у своїй структурі.

Зазвичай концептуальна структура похідних одиниць представляється як об'єднання концептів (фреймів), об'єктивованих мотивуючими одиницями та формантами [4, 34]. У структурі композита можуть експлікуватися певні слоти, які входять до фреймової структури вербалізованого композитом концепту. Основну функцію композитів вбачають у виділенні об'єкта від йому подібних, другий конститuent експлікує слот, що називає клас об'єктів, до якого належить найменоване поняття, а перший називає одну з його характеристик, яка виступає прагматично значимою для мовця, тобто експлікує слот, що представляє одну з концептуальних ознак концепту.

Об'єктивовані конститuentами композита концепти не завжди об'єднуються у певну структуру. Поєднання двох концептів у формальній структурі слова свідчить про їхню взаємодію, однак ця взаємодія може базуватися на процесах концептуальної інтеграції ментальних просторів у людській свідомості (*blending*), за допомогою якої здійснюється масивна семантична компресія. Таку інтеграцію демонструють Г. Фоконьє та М. Тернер на прикладі композита "land yacht", у якому в результаті складання слів, які називають елементи з двох різних ментальних просторів, відбувається зміщення цих просторів, і утворюється нова специфічна структура [18, 356].

На нашу думку, кожен із конститuentів композита, будучи вже сформованою концептуальною структурою, здатен активізувати ту її частину, яка відповідає потребам дискурсу та узгоджується з іншим конститuentом. Аналізуючи взаємодію концептуальних структур конститuentів композита, ми використали запропоновану С. А. Жаботинською систему типових фреймових структур, компоненти яких трактуються як понятійні сутності (концепти), об'єктивовані в категоріальних значеннях частин мови [5]. Структура субстантивного композита здатна експлікувати відношення, які лежать в основі всіх п'яти основних фреймових типів, виокремлених дослідницею: предметного, акціонального, партонімичного, гіпонімичного та асоціативного.

У **предметному** фреймі представлено інформацію про всі одиничні властивості певного поняття, які базуються на механізмах предикації. С. А. Жаботинська визначає цей тип фрейму як систему пропозицій, де до того ж логічного суб'єкта ДЕХТО/ДЕЩО примикають кілька логічних предикатів, які характеризують суб'єкт за кількісним, якісним, буттєвим (акціональним), локативним, темпоральним і оцінним параметрами. Система пропозицій представлена як трирівнева модель, що включає предикати, які належать до об'єктного, суб'єкт-об'єктного та суб'єктного рівнів предметної рефлексії, тобто представляють як об'єктивні властивості, так і характеристики об'єкта через його співіснування й оцінку суб'єктом спостереження [5, 16–17].

Цей тип фрейму ми визнаємо основним серед структур знання, об'єктивованих композитами німецької мови. Називаючи предмет чи явище, композити вказують на якусь із його властивостей, профілюючи, "висвічуючи" одного зі слотів предметного фрейму, точніше його філлер, певну характеристику позначуваного. Розгортання цього фрейму в дискурсі дає можливість доповнити інформацію і заповнити інші слоти даної структури.

У складному слові другий конститuent В, який називає клас предметів, до якого ми відносимо позначуване С, відкриває ряд слотів, один із яких і заповнює перший конститuent А. Це можуть бути: 1) кількісні характеристики: *Zweidrittelgesellschaft*; 2) якісні характеристики, що позначають: а) форму – *Pulverschnee*; б) колір – *Weißwurst, Rotrube*; в) розмір – *Großbank, Kleinbild*; г) матеріал – *Wollmütze*; 3) просторові: *Alpenwiese, Wüstenemirat*; 4) темпоральні: *Achtundsechziger-Jargon, Altersarmut*; 5) функціональні: *Sicherheitsdienst, Trennlinie*; 6) акціональні: *Spionagiering, Suchdienst*; 7) оцінні: *Ehrengast, Erfolgsmodell*.

В **акціональному** фреймі в центрі уваги перебуває взаємодія одного предмета з іншими предметами, які наділяються відповідно до характеру їхньої взаємодії семантичними ролями, або "глибинними семантичними відмінками" (згідно з Ч. Філлмором): агенс, інструмент, пацієнс, адресат, бенефіціант, мета, причина, наслідок, результат та ін.

Фреймова структура такого типу репрезентується субстантивними композитами з другим віддієслівним іменником, семантика якого і вказує на характер взаємодії між предметами – компо-

нентами акціонального фрейму. Через здатність віддієслівних іменників, як похідних від предиката з певним граматичним керуванням, зберігати валентні властивості дієслова, а отже пропонувати детермінуючому елементу структурні точки дотику, які дають змогу встановлювати відношення між конститuentами композита, субстантивні композити з другим віддієслівним іменником отримали у німецькій теорії словоскладання назву *Rektionskomposita*. Основою для інтерпретації цих композитів традиційно виступають предикатно-аргументні структури, у яких перший конститuent є аргументом другого, а той, у свою чергу, будучи девербальним іменником, містить предикат.

Іменники, утворені від дієслів, можуть представляти різні ономазіологічні категорії, називати саму дію, виконавця дії, результат дії та ін. Субстантивні композити з другим конститuentом – іменем дії фокусують нашу увагу на певній дії, процесі чи стані, певній пропозиції, яка набуває нового субстанціонального категоріального осмислення. Водночас відбувається профілювання одного з учасників взаємодії чи її обставини за допомогою першого конститuenta, який може виражати: пацієнс (*Preiserhöhung, Kinderbetreuung*); агенс (*Expertentreffen, Hubschrauberabsturz*); інструмент (*Handschlag, Raketenbeschuss*); бенефіціант (*Bildungsausgaben, Parteispende*); місце (*Aphganistan-Einsatz, Internetsuche*); час (*Herbsttagung, WM-Beflaggung*); мету (*Vergleichstudie, Rufmordkampagne*); причину (*Dopingvorwurf, Jubiläumsfeier*); наслідок (*Glatzeschneiden*).

Неназвані учасники чи обставини відтворюються з контексту й допомагають зрозуміти вербалізовану композитом денотативну ситуацію і семантичну роль першого конститuenta. Так, напр., у композиті *Merkel-Kritik* перший конститuent може виконувати як роль агенса, так і пацієнса, лише розгортання акціонального фрейму в дискурсі дає можливість нам зрозуміти композит як критику, спрямовану стосовно Ангели Меркель, або ж навпаки, критику Меркель із приводу якихось питань.

Не всі композити з другим віддієслівним конститuentом можуть бути пояснені за допомогою розгортання певної пропозиціональної структури, інколи з їхньою допомогою вербалізується складний епізод досвіду мовної спільноти, що виходить за рамки однієї пропозиції, напр. композит *Ehrenmord* позначає дію, яка без певного когнітивного контексту ніяк не може бути пов'язаною з першим конститuentом композита (схема 1):

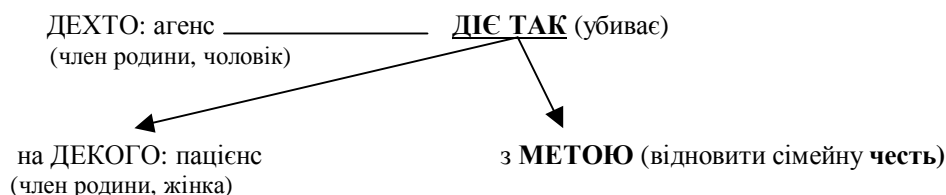

Схема 1

Розуміння першого конститuenta як мети певної дії можливе лише за умови наявності знання мусульманських культурних традицій, які недотримання жінками певного способу життя вважають великою ганьбою для всієї сім'ї. При цьому в ієрархії цінностей честь сім'ї стоїть вище, ніж життя людини, що й пояснює такі убивства, які отримали в німецькій картині світу назву *Ehrenmord*.

Імена дії в результаті метонімічного переосмислення можуть позначати результат дії, відповідно композит із таким конститuentом слугуватиме для передачі результату взаємодії певних об'єктів, напр.: *Fingerabdruck, Werbeaufwand, Festanstellung*.

У віддієслівному іменнику за допомогою суфікса вже може бути реалізованим один з аргументів пропозиції. Такий композит фокусує нашу увагу не на самій ситуації, як у випадку з другим конститuentом – іменем дії, а на одному з її учасників, найчастіше – виконавцеві дії, тому такі структури можна віднести і до предметного фрейму, який характеризує особу за здійснюваною нею дію та її аргументами, напр.: *Marktforscher* – ДЕХТО: агенс ДІЄ ТАК на ДЕЩО: пацієнс; *Unterschichtensender* – ДЕХТО: агенс ДІЄ ТАК для ДЕХТО: бенефіціант.

Класифікаційну інформацію про місце концепту в ієрархічній системі категорій ми виділяємо як окремий тип фреймових структур, складну **гіпо-гіперонімічну** структуру. Цей тип фрейму слугує структуруванню інформації, представленій на граматичному та лексичному мовних рівнях. Тип зв'язку між предметними сутностями, які утворюють цей фрейм, визначається С. А. Жаботинською як відношення включення ознаки або екзистенцію видових розбіжностей [5, 21]: **ТАКЕ ДЕЩО**: рід включає **ТАКЕ ДЕЩО**: вид.

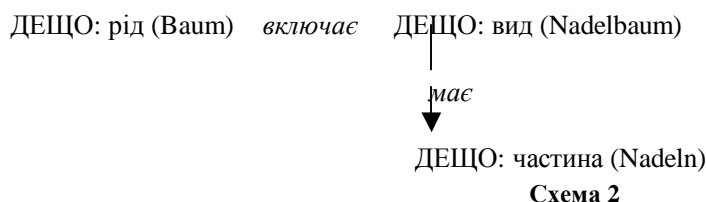
Композити німецької мови, називаючи певне поняття, зазвичай не лише експлікують певні його характеристики, а й називають більш загальне (родове) поняття, яке належить до наступного в ієрархії категоріальних смислів рівня і під яке підводиться цей вид (вони характеризуються гіперонімічним видом мотивації згідно з теорією мотивації О. О. Селіванової [14, 164]). Однак експлікація гіпероніма може виконувати різні функції, а родові поняття бути в різних відношеннях із конститuentами композита і самим найменованим поняттям. Аналізуючи структуру композитів, ми виділили такі різновиди гіпонімічних фреймових структур, репрезентованих композитами:

1) Експлікативні композити (термін Л. Ейхінгера), або роз'яснювальні (*verdeutlichende Komposita*) (термін В. Флейшера), – композити, у яких перший компонент експліцитно підпорядковується більш загальному поняттю, яке імпліцитно вже є у ньому присутнім. Гіпонімічні структури такого типу експлікуються композитами *Abi-Prüfung, Eulenvogel, Castor-Behälter, Schockzustand, Waisenkind*. Співвідношення конститuentів може бути представлене такою схемою: ТАКЕ ДЕЩО В: рід включає ТАКЕ ДЕЩО А: вид.

Значення композиту С наближається в даному випадку до значення конститuenta А, різниця полягає в акценті, який робиться на категорію більш загального рівня, що може бути спричиненим дискурсними, прагматичними вимогами застосування поняття.

2) Композити, які слугують виділенню певного об'єкта із класу йому подібних. Цей клас, що виступає гіперонімом для позначуваного, представлений зазвичай категорією базового рівня й експлікується у структурі композита як другий конститuenta. Перший – ознака, яка є властивою видовому поняттю, гіпоніму (композиту), напр. *Blaubeere, Nadelbaum, Rindfleisch*. Структура цього гіпонімічного фрейма може розгортатися за рахунок видових ознак позначуваного у предметний, партонімічний чи асоціативний фрейм.

Якщо представити таким чином структуру конкретного композита, частина фрейму, яка представляє вид, отримає додаткові характеристики, напр. схема фрейму “Nadelbaum” розширюється за рахунок партонімічного фрейму (схема 2):

Експлікація гіперонімічного слота у поєднанні з одним зі слотів предметного фрейма є найтиповішою структурою представлення знань, репрезентованою композитами німецької мови. Саме такий спосіб представлення знань слугує онтогенезу категоріального смислу у напрямі його звуження, від абстрактного до конкретного, та конкретизації певних ділянок нашого досвіду. Експлікативні композити, навпаки, слугують представленню наших знань на вищому рівні абстракції, від конкретного до абстрактного. Та обидва виділені нами види гіпонімічних структур забезпечують експлікацію когнітивної діяльності людини за категоризацією і класифікацією реальної дійсності.

Партитивні відношення між об'єктами як один з основних видів смислового впорядкування наших знань про світ, послугували виділенню **партонімічного** фрейма як однієї з базових фреймових структур. Зв'язки, які встановлюються між предметними сутностями у структурі партонімічного фрейму, визначаються С. А. Жаботинською як відношення володіння, або екзистенція частини [5, 20]:

ДЕЩО: ціле має ДЕЩО: частину/ціле має ДЕЩО: частину.

Партитивні структури становлять значну частку серед структур знань, експлікованих композитами, при цьому значення конститuentів композита та самого композита можуть отримувати в даних структурах різні ролі, залежно від профілювання частини чи цілого. Одні структури представляють ДЕЩО як частину якогось цілого, напр.: *Hemdkragen, Wadenmuskel, Unterschicht-Familie, Mannschaftskapitän, Vorstandssmitglied*. Інші композити репрезентують ДЕЩО як розчленовану єдність, ціле, яке складається з певних частин, напр.: *Forscherteam, Drogeriekette, Medien-Imperium, Knochenkopf*.

До цього ж фрейму належить найменування цілого по його частині, яке представлене в мові композитами-бахуврихи – “екзоцентричними складними іменниками з комплексною ономасіологіч-

ною ознакою та експліцитно невираженою ономазіологічною базою, що називають людиною за доміантною рисою і мають посесивний характер” [3, 3]. Основна функція такого метонімічного переосмислення імені полягає в ідентифікації об’єкта через особливу характерну деталь, яка зазвичай супроводжується певним означенням: ДЕХТО С: ціле має TAKE ДЕЩО АВ: частину. Відношення між конститuentами композита розгортаються у предметний фрейм, який є включеним у партонімічний, напр.: *Weißkittel* – людина у білому халаті, лікар; *Blauhelm* – солдати ООН; *Blaubart* – синя борода.

Асоціативний фрейм виділяється С. А. Жаботинською на основі відношення подібності, яке базується не стільки на дійсному стані речей в онтології, скільки на зближенні концептів в мисленні самої людини. Таким зближенням є асоціативний зв’язок, присутній у концептуальній метафорі й об’єктивованій у метафорах та порівняннях мови [5, 22].

Метафоризація є одним з основних способів опанування та розуміння реальної дійсності. Сучасна теорія метафори базується на когнітивній концепції метафори Дж. Лакоффа, ключовим положенням якої є твердження про те, що більша частина звичайної поняттєвої системи людини структурована за допомогою метафор, тобто більшість понять розуміється за допомогою тих чи інших частин інших понять [9, 93]. Основа концептуальних метафор полягає в кореляціях між сутностями в нашому досвіді, у взаємодії двох структур знання (фреймів). Загальна схема такої взаємодії: ДЕЩО-1 подібне ДЕЩО-2, де ДЕЩО-1 представляє когнітивну структуру “цілі”, або концептуальний референт (мислимий предмет) згідно з С. А. Жаботинською, а ДЕЩО-2 – когнітивну структуру “джерела”, або концептуальний корелят (предмет, який використовується для порівняння).

Формальна структура композита може відображати результати процесу метафоричного осмислення дійсності, при цьому процес метафоризації може супроводжувати процес словоскладання, а конститuentи композита представлятимуть концептуальний референт (концепт-ціль) і концептуальний корелят (концепт-джерело), напр.: *Begabungsreserve*, *Schuldenberg*, *Flughafenriese*. Можливий і зворотний напрям асоціативного зв’язку між конститuentами: напр.: *Froschmann*, *Botenstoff*. В інших випадках відбувається переосмислення всього композита у процесі вторинної номінації, тоді воно не пов’язане з процесом словоскладання: напр.: *Trüffelschwein*, *Drahtzieher*.

Один із конститuentів може становити собою приклад конвенціональної метафори, “що входить до буденної концептуальної системи суспільства і відображається у повсякденному використанні мови” [9, 167], про що свідчить фіксація його метафоричного значення у словнику, напр.: *Spionage-Ring*, *Befehlsskette*, *Fernsehfuhs*, *Verkehrsinfarkt*. На основі композитів утворюються і не конвенціональні, образні, творчі метафори, які надають нового смислу явищам реальної дійсності, структуруючи їх за допомогою інших понять, напр.: *Gehirn-Jogging*, *Wortakrobat*, *Personalkarussel*, *Atom-Ping-Pong*.

Фреймова модель концепту представляє інформацію про певний об’єкт дійсності, який, у свою чергу, може бути включеним у більш масштабну ділянку людського досвіду, яку можуть представляти фрейми-сценарії, скрипти. Відповідно, в цьому фреймі концепт наділяється певною ситуативною роллю, яка є релевантною для даної сфери людського досвіду. Так, наприклад, розуміння композита *Elterngeld* вимагає включення його до фрейму “соціальне забезпечення”, притаманного німецькій дійсності, що дає можливість розуміти “батьківські гроші” як фінансову допомогу одному з батьків, який займається вихованням дитини після її народження (12–14 місяців). Інформація, котра експлікується конститuentами, є недостатньою, потрібні знання певної галузі (концептосфери), до якої входить позначуване поняття, тим паче, що до 1 січня 2007 року така допомога носила назву *Erziehungsgeld*, однак зміна її концепції викликала і зміну її найменування.

Аналіз структур субстантивних композитів показав, що лише частина з них безпосередньо вербалізує об’єктивні чи суб’єктивні характеристики позначуваного. При найменуванні об’єкта чи явища людина може вдаватися до порівняння, асоціацій, пов’язувати предмет з якоюсь структурою досвіду (певним сценарієм, ситуацією), у якій цей предмет виконує певну функцію. Оказіональні композити пов’язують референт із конкретною (нетиповою) ситуацією, за межами якої його розуміння взагалі може бути неможливим (напр., *Tränen-Urteil* – вирок, який суддя зачитав зі сльозами на очах). Тому структура композита може приховувати складну сітку взаємодій базових фреймів, проміжні ланки яких можуть бути випущені. У таких випадках ідеться звичайно про

еліптичні композити. Наприклад, схему взаємодії фреймів у такому, на перший погляд, нескладному для розуміння композитові, як *Textilarbeiter*, можна представити таким чином (схема 3):

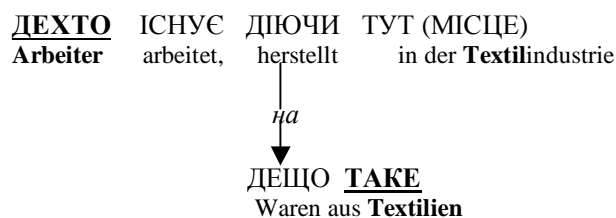

Схема 3

Тобто ознака “текстильний” стосується працівника опосередковано через місце його роботи (текстильну промисловість), яка, у свою чергу, є текстильною через те, що тут виготовляються вироби з текстилю. Однак ланки, неекспліковані у структурі композита, не заважають розумінню композита, оскільки людина зазвичай володіє когнітивною контекстом, на основі якого відбувається його розшифровка, тобто елементарними знаннями щодо виробництва певних виробів у цьому випадку. Це може бути свідченням того, що процеси компресії семантичного змісту слова відбуваються на когнітивному рівні, на якому здійснюється і зворотний процес декомпресії інформації, котра міститься у певній мовній формі. Зовсім інша ситуація виникає тоді, коли когнітивна база для цього відсутня, тобто людина не володіє знаннями, необхідними для того, щоб пов’язати елементи композитної структури.

Досліджуватися повинні не лише когнітивні основи номінації, а також її комунікативна спрямованість, тобто в якій ролі мислиться результат номінації як одиниця дискурсу. В акті номінації завжди простежується бажання щось пояснити своєму співбесідникові, пов’язати свої інтенції зі знаннями адресата і його характеристиками, емоціями. Знаходження засобів подібного впливу на адресата потребує когнітивних зусиль, а самі мотиви мовця – результат його участі в дискурсі й адресатної спрямованості акту спілкування. Тому перспективу нашого дослідження ми вбачаємо у вивченні дискурсних характеристик складних слів, особливостей конструювання та актуалізації їхніх концептуальних структур у різноманітних дискурсах.

Література

1. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка.– Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1996.– 104 с.
2. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: курс лекций по английской филологии.– Тамбов: Изд-во Тамбов. у-та, 2001.– 123 с.
3. Васильева О. Г. Концептуальна семантика субстантивних композитів-бахуврихі (на матеріалі анропосемічної лексики сучасної англійської мови): Автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгвіст. ун-т.– К., 2006.– 15 с.
4. Воробьева Ю. А. Когнитивные аспекты семантики производного термина современного искусствоведения // Когнитивно-коммуникативные аспекты филологических и методологических исследований: Материалы междунар. конф.– Калининград: Изд-во КГУ, 2001.– С. 33–39.
5. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер.: Філол. студії.– 1999.– Вип. 11.– С. 12–25.
6. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина; под общ. ред. Е. С. Кубряковой.– М.: Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996.– 245 с.
7. Кубрякова Е. С. Словообразование как процесс номинации и его отличительные формальные и содержательные характеристики // Теоретические основы словообразования и вопросы создания сложных лексических единиц: Межвуз. сб. науч. тр. / Пятигор. пединститут.– Пятигорск, 1988.– С. 3–23.
8. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Рос. Академ. наук. Ин-т языкознания.– М.: Языки славянской культуры, 2004.– 560 с.
9. Лакофф Дж. Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем: Пер. с англ. / Под ред. А. Н. Баранова.– М.: Едиториал УРСС, 2004.– 256 с.
10. Никонова Ж. В. Теория фреймов в аспекте лингвистических исследований.– <http://evcppk.ru/article.php?id=26>

11. Петрова О. Б. Концептуальный анализ производной лексики (на материале английских существительных) // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер.: Філол. студії.– 1999.– Вип. 11.– С. 25–35.
12. Позднякова Е. М. Концептуальная организация производного слова // Когнитивная семантика: Материалы II Междунар. школы-семинара по когнитивной лингвистике / Отв. ред. Н. Н. Болдырев: В 2-х ч. Ч. 2.– Тамбов: Изд-во Тамбов. ун-та, 2000.– С. 23–27.
13. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення.– Ужгород : Закарпаття, 1999.– 240 с.
14. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология: Монография.– К.: Изд-во Укр. фитосоциолог. центра, 2000.– 248 с.
15. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурный аспекты.– М.: Языки рус. культуры, 1996.– 288 с.
16. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания // Новое в зарубежной лингвистике.– Вып. 23. Когнитивные аспекты языка.– М.: Прогресс, 1988.– С. 52–92.
17. Barz I. Wortbildung und Nomination // Zur Theorie der Wortbildung im Deutschen: Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaft der DDR.– Berlin: Akademie-Verlag, 1988.– Nr. 4/G.– S. 19–24.
18. Fauconnier G., Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities.– New York: Basic Books, 2002.– 440 p.

Статтю подано до редколегії
23.04.2007 р.